

Mendeurren oargarri bat

Buda Sakiamuni ta bere gaurkotasuna

Bi milla ta bosteun urteak betetzen dira aurten Buda'ren jaiotzatik. Au dela ta, jai aundiak antolatu dira Asia'ko erresuma guzietan, "Txit Agurgarria"-ren ogei ta bostgarren eunurrena ospatzeko. Ta Europa berean, edonungo aldizkarietan argitaratzen ari dira eten gabe Buda'ri buruzko artikuluak.

Buda'ren gaurkotasuna ez da izen baten oroitzapen utsa, Lege ta Fede baten iraupen eta bizitasuna baizik. Orain bertan, orrenbeste urte igarota, millaka arki ditezke Asia osoan Buda'ren arauak betetzen dituzten pralleak eta monastioak. Zer esan nai du onek? Zer adierazten digu gaurkotasun onek gizonaren ezaguerari buruz? Orra or azaltzen saiatuko naizena.

Buda ta bere jarraileak

Erlijio guziak bezela, bereizte ta zatiketa larriak izan ditu budismoak; eta gizonaren izana ezagutzeko egingarria ba-da Buda'ren azterketa, jakin egin bear da aurretik zein den egiazko budismoa, asko bait-dira budatar sektak eta alkarren artean oso diferenteak.

"Hinayana"-tarrak bide-dira ortodoxoak, eta auen dotriña sus-traizkoa artu bear omen da budismo jatortzat. Izan ere auek dira jarraile ukakorrak, Buda bera izan zan bezelakoak; eta "mahayana"-tarrak dira, jatorrizko bidetik bazterturik, zabaltze ta berrikeriak sartu ta ontzat eman dituztenak.

Buda'ren iru egia nagusiak

Zorroztu egin bear da adimena budismoa ondo ulertzeko. Oso ezagunak dira budismoak darabilzkien itzak (Karma, Nirvana, Kal-

pa...), bañan nekez aditzen da aiei ditxezkon sustrai benetako ta jatorra.

Jaungoiko'rik ez Buda'renean

Naspil ederra dago oni buruz: ba-dago Jaungoikoa batzuen ustez, ez dago besteenaz. Urrutirago jo bearrik gabe, "Indice" illabetekarian esan da berriki: "Se ha dicho que Buda, en suma, predicó una filosofía atea. Esto no parece cierto." (1956 Uztaillekoan).

"Himayana"n, ots, Buda'ren dotriña jatorrean, ez dago ordea Jaungoikorik: garbi egizta diteke au.

Ta onela izanik, Buda erlijio baten sortzallea ez-baña filosofia baten sortzaillea izan dela esan diteke egiaz. Bera ez zan Jaungoikoa, ez Jaungoikoaren mandatari bat ere, egia batzuen billatzailea baizik. Geroago sortu zan Buda-Jaungoikoa, "mahayana"-tarren artean.

"Karma"ren teoria

Au da gutxien ulertu den Buda'ren irakaspena. Aspaldikoa zan Asia'n "matempsikosis" delakoa siñistea, au da, sorkariz sorkari arimak ibiltzearena. Buda aurretik, ba-zegoen arima bakoiztuaren sinistea: nork berea omen zuen. Obra onak egiten zituena, sorkari bikañago batean jaioko zan il ondoren, eta zatarragoan gaiztoa zana.

Buda'k ordea, etzuen au erakusten, gaur budismoaren sekta batzuk defenditzen ba-dute ere. Buda'ren ustez ez dago arimarik. Ortaz, ez dago metempsikosirik. Alere, trasmigrazio modu bat dago bere filosofian. Nola konpreni diteke ukaera au?

Guk "nortasuna" deritzaguna ez da "ego"-a. Buda'ren ustez ez dago "ni"-rik. Gure buruaz ezagutzen dugun guzia, ots, adimentua, sentrazioak, eta abar, igarokorra da, ta ez da gure burua bera, ez da "ego"-a, zeren besteak igarotzen ba-dira, "zerbait" gelditzen den beti, mugikaitz: guk kontzientzia edo arima esango genukena, gutxi gora bera.

Entzun dezaiogun Chao-Kung'i: "Ba-dakit nik, eta ezagutzen dut, ezagugarria dela oraingo nere nortasuna (gorputza, sentrazioak, pertzepzioak, adimenaren egimenak eta kontzientzia), eta sortu ta igaro egiten dela; igarokortasun orregatik artzen dut nik miña. Ortaz, nere nortasun ori ez da nere "ego"-a. Beraz, nere nortasunaren asiera ez zan neure "ego"-aren asiera, eta bere azkena ere ez da neurea izango". Azkenez, bada: gure buruaz ezagutzen dugun guzia, gauru bat da; eta "ego"-a, "ni"-a, beste bat."

Ortaz, eta auxe da Buda'ren erakutsia, ez naiz ni gorputzez gor-

putz dabillena, nere egipenak baizik. Auek sortuko dute, ni ildakoan, beste sorkari bat eta nere egiteen arauz izango du etorkizuna.

Sortu egiten gaituzte ezerezatik leen ildakoan obrak; eta auek nolako, gure izatea ta etorkizuna alako. Zenbat-eta gaizkiago guk munduan jokatu, ainbat eta okerrago biziko da gure egite moralak sortu duten izakia (presuna izan diteke, ala ez).

Gure aurrekoen jopu jaiotzen gera, bada (ez gurasoenak, noski), ta lotu egiten gaitu guztiz tokatu zaigun nortasunak.

“Ez dago sortzallerik, ezta sorkaririk ere; gizonak ez dira egiazkoak, “ego” iraunkorrik ez dute. Egiteak dira aro egokietan sortu dituztenak”.

Buda'ren dotriñan bada ez dago inñundik arimaren illezkotasunik.

Buda Jaregillea

Zertan datza Buda'ren itxaropidea?

Ezjakiña da, bere ustez, gizonaren zoritxarraren iturburua. “Ego”-a ta “nortasuna” bereizten ez dakigu. Bi auek naasiz, berez igarokorra dena arrapatu ta gorde nai dugu, “nortasunaren” joerak eraginda; ta naste onetatik datorkigu larrimiña. Betirako bizi naiean, gugan dagoena iraun-erazi nai dugu: ona gure okerra. Buda etorri arte ez genekien egia au, eta alperrik saiatzan giñan eziñezko zorion baten billa.

Alabaña, “Karma”-k lotuta jaiotzen gera: ezin aldegin gure etorkizunari.

Une onetan agertzen da Buda'ren arkikundea: “ego”-a ta “nortasuna” bereizten ez dugulako jaiotzen gera katigu. Bere Egia ikasita bertatik uzten gaitu “Karma”-k, eta geure esku biurtzen gera. Gure burua bitan zatitzea lortu ezkeru, ez dago guretzako katerik, eta “Nirvana”-ra pasatzeko prest gaude.

“Nirvana” jamatua

Orain arte azaldutakoak zearo ulertu ez dituenak gaizki uler dezake Nirvana.

Nirvana ez da zeru bat, edo atsegin-toki bat, edo orrelakorik. Eñtasi-modu bat da Nirvana; bañan ez dago onetan Jaungoikoa ikusterik, Jaungoikorik ez dago-ta. Zer “ikusten” da Nirvana'n? Ez Izana, ezta Ezdeusa ere. Dena pasatzen da munduan; alere, izakiak sortu ta itzaliagatik ere, ba-dago zerbait nolabait ere dirauena: “Continuum” orixe da Nirvana'n betetsia. (“Betetsi”itz au berau ez da zearo egokia, atsegiña gogoratzen duelako.)

Jaregin egiten da beraz, Nirvana lortzen duena. Ez, alabaña, obeto, argiago ta alaiago bizitzeko, bere burua itzaltzeko baizik. Atsegiña nabaitzen duenak, esate baterako ez du Nirvana lortu: atsegiña nabaitzen du, pasako zaion atsegiña; ta pasata gero, galdutakoaren larrimiñak astinduko du berriz. Ez, ez; askatasun osoa da Nirvana, ta, leen esan dudanez, itxurakeriak dira “nortasunak” agertzen dizkigun gauzak oro. Aiek lotzen gaituzte, aiek dakarki-gute galera.

Jaregite osoa da Nirvana: “lillura guzien etendura, izatearen oñarri guzien ezespena, gurari guzien suntsiera, griña guzien eza, biotzenaren pake osoa: auxe da Nirvana” (Buda).

Nirvana ez da eriotzondoko lorkizuna, bizitza onetan bertan atzeman dezakegun gauza baizik. Buda’k bidea ikusi arte etzegen “Karma”-tik ateratzerik, eta Miña zan ezin-bestezko gure legea. Buda jajo ezkerro, berriz, argituta dago Nirvana’rako bidea: “nortasunak” maite dituen gauza guziak ukatzekoa.

Buda’ren Etika

Gerez, bidea ikusten ez dugulako, munduko gauzei itsasten gatzazkie: gurasoak andrea ta seme-alabak maite ditugu, ta dirua ta atsegiña opa; erosotasun billa gabiltz, adimena lantzen dugu, ta abar. Bañan, igarokorrak dira gauza oiek guziak. Iges egin bear dugu aien-gandik, zeren biotza ta burua itxurakerietatik askatu artean, Nirvana lortzerik ez dugun.

Zer da ortaz bere Morala? Ukatzeko Moral utsa: ez egin au, ez egin ori, ez miñik eman, ez... Onetara biltzen da dena; ez egin ezer biotza, atsegiñez ala miñez, lotu dezakenik.

Buda’ri buruz zalantzan ipiñi ezin ditekena

Ukatorra da budismoa ukakorrik ba-da: etorkizun beltz eta ikaragarria da Buda’tarrarena. Zer eskeintzen die-ta Buda’k beitzat bere jarraillerei? Nirvana zirrargarria. Ez beste mundurik, ez Jainkoaren laguntzarik, ez illezkortasunik, ez buruaren ala biotzaren atsegiñik. Ukaera osoa alde guzietatik. Zer du ba-da Buda’k mendeetan zear jarraillak ugari izateko?

Egia esan, indar geiago du gaur “Mahayanismoak” (Jainko duna, illezkortasunaren defenditzailea, ta abar) “Hinayana” jatorrak baño. Alere asko dira budatar utsak oraindik, eta erruz arki ditezke bere komentuak Ceylan’en eta beste toki askotan.

Zalantzik gabe, adore ta fede aundi baño aundiagoak izan bear dira budismo utsa onartzeko. Zer itxaropen dute pralle argal eta

errumes aiek? Uko egin guziari, ta besterik ez. Nola izan ditzake jarraileak? Koxka ez da, nere ustez, txikietakoa, ta sakon azter dedilla merezi du.

“Auto-zigorra”-ren azalpidea eman oi dutenak zerbait azaltzen dute: gogorra ta tristea ba-da bizitza, naita egiten du budatarrak berez dan baño gogorrago ta tristeagoa. Ta onek nolabait kontsolatzen du tristura. Bañan ez dut uste aski denik.

Beste zio bat ikusten dut nik: nolabait bederik, larri-miña maite duela gizonak. Arimaren oñarri bat da, alegia, betikotasun-egarria; baña, guri ulerkaitza iruditugatit ere, larrimiñerako joera bat dugu erraietan finkatuta, masokismo-giroyren bat bezelakoa.

Auxe omen da Dostoiewky'ren ezkutuki nagusia, ta bere novela illezkorra egin duena; auxe askoren melodrama ikusi ta senti-naia, ta eriotzaz itzegiteko joera garbia; auxe da ere Sartre, S. de Beauvoir eta Camus'en arrakasta ta entzutearen zioa; ta onetxek azalduko luke, nere ustez, Buda'ren gaurkotasun bizia.

Gizonak negar egin nai duela jakin zuen Buda'k. Gutxi al da jakintza au?

1956-eko Dagonillak

“TXILLARDEGI”

